

Антоновден

17 януари

Празнуват: Антон, Андон, Донко, Тони

Свети Антоний Велики е роден около 260 г. Житиеписецът му Атанасий Александрийски съобщава, че е прекарал двадесет години в пълно усамотение в пустинята. Там на стари години той се отръпва от света. Макар и толкова далече, мнозина го търсели за съвет, за лек, за разговор. Антоний давал на всеки това, от което се нуждаел.

Когато бил на 104 години, влязъл в открит диспут с привържениците на арийското учение и ги победил. Това било тържество на християнството и хората завинаги свързали името на светеца с християнската религия. На следващата година Антоний умрял. Погребали го на тайно място. Много по-късно пренесли мощите му във Виена.

Във фолклора Св. Антоний се представя за по-малък брат близък на Св. Атанас. Братята били ковачи или според различните поверия ножари, железари, налбанти. Знае се, че в митологичните представи ковачите близнаци заемат видно място като първотворци, ковачи на вселената, оформящи света чрез стихията на огъня – разрушителна, но и божествена. Затова и в образите им се вплитат, както представата за божественост и съзидание, така и респект пред демоничните сили, които покровителстват. Вплита се и представата на старите езически вявания за небесните богове на огъня Зевс, Хермес, Тангра и Перун.

Магическа е силата, както на ковачите, небесни творци, така и на всичко, произлязло от техните огнени ръце. Двойно по-магическа става силата, когато са двама близнаци ковачи като Св. Антоний и Св. Атанас.

В митичното време, когато все още не били измислени ковашките клещи, братята изваждали желязо-

то с голи ръце, направо от огъня, оформяли го с тежки юмруци. Веднъж Антоний гледал спящо със свити лапи куче и бил озарен от прозрение – техният инструмент можел да изглежда точно така – като кучешки крачета. Народът оценил ума на Антоний и му отделил празник – един ден преди деня на брат му – Св. Атанас.

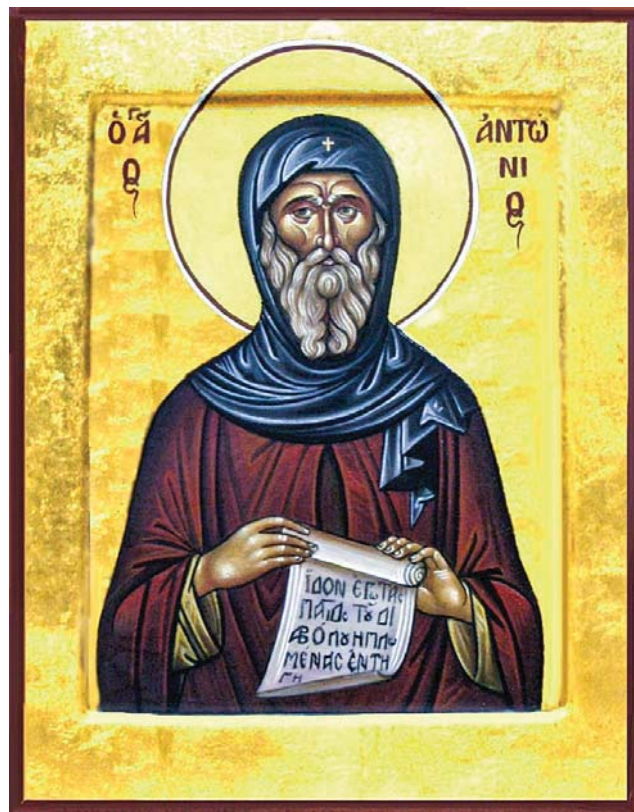
Според друга легенда обаче клещите били измислени, но един ден ковачът Атанас загубил най-важния за ковачите инструмент. Желязото започнало да прегаря в пещта, а хората да се сърдят и да хокат виновника. Обиден, Атанас бръкнал в огъня с ръце и започнал да кове желязото направо с юмруци. Тогава всички се убедили в необикновената му сила и го обявили за светец. Каквато и да е истината, ковачите и железарите знаят кои са покровителите на техните занаяти и празнуват в чест на двамата светци.

Антоновден се празнува в чест на чумата. Жените изпичат и раздават за здраве медени питки. Два дни се тачат и в чест на едрия рогат добитък.

Забрани

На този ден има редица забрани поради стремежа да се преборят чумата и други болести. Жените не варят боб, леща, царевича, за да не се разболяват децата от шарка.

В Пиринско вярват, че на Антоновден се събират всички болести заедно и на следващия ден „тръг-

ват по хората“. Затова наричат двата празника (Антоновден и Атанасовден) „сладки и медени“. Стопаните залостват здраво вратите, пускат капациите на прозорците и не палят свещи, та да не съгледат болестите светлината и да тръгнат по нея.

Не се яде свинско месо, за да „не се разсърдят болестите“, не се плете с куки, не се шие с игли – ако се убодат, раните няма да зараснат лесно. Не се пипа вълна, защото се смята, че чумата спи във вълна; не се работи, за да няма гръмотевици през годината; жените не решат косите си, за да не пада върху тях гръм през лятото.

Обредни вещи и символи

Народът ни вярва, че само братя близнаци могат да спасят селището от тежки болести и от чума. Само те могат да заорават, да поставят браздата, от която бягат демони и зли сили, да изковат плуга на ралото, да спасяват и защитават хората. Само те могат да добиват и жив, магически, огън, който да лекува хора и животни. Ритуалното добиване на нов огън, на жив огън, повтаря магията на митичното зараждане на света, на първотворението, при което хаосът се превръща в космос. ♦